

Sygn. akt I UK 366/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania W. J.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.

o emeryturę górniczą,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 1 kwietnia 2014 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 24 kwietnia 2013 r.

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 maja 2012 r. Sąd Okręgowy w K. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z dnia 8 września 2011 r. i przyznał W. J.

emeryturę górniczą od dnia 1 maja 2011 r. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia.

Decyzją z dnia 30 grudnia 2008 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury górniczej na podstawie art. 50a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.; dalej: „ustawa emerytalna”), gdyż wykazał on jedynie 24 lata, 7 miesięcy i 11 dni pracy górniczej zamiast wymaganych 25 lat. Postanowieniem z dnia 1 lipca 2010 r. Sąd Okręgowy umorzył postępowanie w sprawie z odwołania wnioskodawcy od powyższej decyzji i przekazał organowi rentowemu do rozpoznania wniosek z dnia 8 marca 2010 r. o przyznanie emerytury górniczej z uwzględnieniem co najmniej 4.000 dniówek przodkowych z okresu pracy górniczej wnioskodawcy od 1 stycznia 1981 r. do 30 czerwca 1998 r. Decyzją z dnia 7 października 2010 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury z uwagi na nieuznanie zeznań świadków za środek dowodowy potwierdzający dniówki półtorakrotnie. Następnie zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury górniczej w oparciu o art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że przy ustaleniu ogólnego stażu górniczego wnioskodawcy nie ma podstaw do przyjęcia większej ilości dniówek zaliczanych w wymiarze półtorakrotnym niż 3.762 dniówki, wynikające z załącznika do karty ewidencyjnej. Sąd pierwszej instancji stwierdził jednak, że nie podlegają wyłączeniu z okresów zatrudnienia pod ziemią okresy pobierania przez wnioskodawcę po dniu 15 listopada 1991 r. zasiłków chorobowych, wynikające z karty zasiłkowej. W ocenie Sądu Okręgowego, ustawodawca byłby nieracjonalny, gdyby jego zamiarem było wyłączenie takiego rodzaju niezdolności do pracy z ogólnego stażu górniczego wymaganego przez art. 50a ustawy, skoro poprzez art. 50b ustawy emerytalnej wyraźnie wskazał, że przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej ze względu na wiek 50 lub 55 lat należy uwzględnić ogólny okres ubezpieczenia górnika - składkowy i nieskładkowy w rozumieniu ustawy emerytalnej, wymagany dla mężczyzny jako co najmniej 25 lat pracy górniczej i pracy równorzędnej z pracą górniczą. Wnioskodawca na datę złożenia wniosku (30 maja 2011 r.) posiadał wymagane co najmniej 25 lat pracy

górnictwej i spełniał pozostałe warunki nabycia prawa do emerytury wynikające z art. 50a ust. 2 ustawy emerytalnej z tytułu ukończenia 50 lat życia.

Wyrokiem z dnia 24 kwietnia 2013 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego od powyższego wyroku, podzielając ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy, powołując się na treść art. 50a ust. 2 i art. 50b ustawy emerytalnej, wywiódł, że w piśmiennictwie podkreśla się, iż uwzględnieniu w stażu pracy górnictwej i równorzędnej z pracą górnictwą podlegają tylko te okresy nieskładkowe z art. 7 ustawy, o jakich mowa w art. 50e, a więc okresy niezdolności do pracy z tytułu wypadku przy pracy albo choroby zawodowej, za które wypłacone zostało wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy, albo świadczenie rehabilitacyjne. Jest to konsekwencją uchylecia art. 38 ustawy emerytalnej i braku jego odpowiednika w przepisach Rozdziału 3a Działu II ustawy. Zdaniem tego Sądu, trudno wymagać od racjonalnego ustawodawcy, aby wyłączył wspomniany okres z przepisu art. 50a ust. 2 ustawy emerytalnej. Oprócz literalnego brzmienia przepisu ważny jest bowiem cel, jaki przyświecał ustawodawcy, a ten wyraźnie wynika z art. 50e ustawy emerytalnej reżimowo zbliżonym do art. 50a ust. 2 tej ustawy. Wnioskodawca spełnia zatem wszystkie przesłanki do przyznania prawa do emerytury górnictwej przewidziane w tym przepisie.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: 1) art. 50a i art. 50b ustawy emerytalnej wskutek przyjęcia, że wnioskodawca spełnił przesłanki do przyznania mu prawa do emerytury górnictwej, a w szczególności, że legitymuje się okresem pracy górnictwej wynoszącym łącznie z okresami pracy równorzędnej co najmniej 25 lat dla mężczyzn, w tym co najmniej 10 lat pracy górnictwej określonej w art. 50c ust. 1 tej ustawy; 2) art. 50e ustawy emerytalnej, przez wliczenie do okresów pracy górnictwej wnioskodawcy okresów pobierania zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego, mimo że miał on ustalone prawo do emerytury w oparciu o art. 50a ust. 2 tej ustawy.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania,

ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona.

Kwestia możliwości zaliczenia na podstawie art. 50b ustawy emerytalnej okresu pobierania zasiłku chorobowego, o którym stanowi art. 50e ust. 2 pkt 1 tej ustawy, do okresu pracy górniczej uprawniającego do emerytury na podstawie art. 50a ustawy stanowiła już niejednokrotnie przedmiot rozważań Sądu Najwyższego.

W wyrokach z dnia 21 lutego 2012 r., I UK 286/11 (OSNP 2013 nr 3-4, poz. 37) oraz z dnia 20 maja 2013 r., I UK 589/12 (niepublikowany) Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że do okresu uprawniającego do emerytury górniczej na podstawie art. 50a ustawy emerytalnej nie wlicza się przypadających po 15 listopada 1991 r. okresów pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconego na podstawie przepisów Kodeksu pracy, zasiłków chorobowego lub opiekuńczego oraz świadczenia rehabilitacyjnego, przypadających w okresie zatrudnienia uznawanego za pracę górniczą.

W judykatach tych, odwołując się do uregulowań uprawnień emerytalnych górników obowiązujących pod rządami ustawy z dnia 16 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1968 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.), rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 czerwca 1982 r. w sprawie szczególnych warunków przechodzenia na emeryturę oraz uprawnień z tytułu wypadków przy pracy górników (Dz.U. Nr 18, poz. 138), ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 ze zm.), art. 34-38 i art. 48 w związku z art. 49 ustawy emerytalnej oraz przepisów dodanego ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 167, poz. 1397 ze zm.; dalej: „ustawa nowelizująca”) od dnia 1 stycznia 2007 r. do Działu II ustawy emerytalnej Rozdziału 3a zatytułowanego „Emerytury górnicze”, Sąd Najwyższy wskazał, że w świetle art. 50a ustawy emerytalnej wiek emerytalny jest jednakowy dla kobiet i mężczyzn, a

jego obniżenie związane jest z koniecznością spełnienia przez ubezpieczonego drugiej przesłanki nabycia prawa do emerytury górniczej, tj. okresu pracy górniczej i równorzędnej (zróżnicowanego w stosunku do kobiet i mężczyzn i wynoszącego odpowiednio 20 i 25 lat), w tym okresie „czystej” pracy górniczej (art. 50c ust. ustawy), czyli liczonej bez okresów pracy równorzędnej z pracą górniczą (art. 50c ust. ustawy). Dalsze zróżnicowane wieku emerytalnego uprawniającego do emerytury górniczej jest uwarunkowane długością okresu tejże „czystej” pracy górniczej z art. 50c ust. 1 ustawy. Przy zachowaniu dotychczasowego wieku emerytalnego określonego w dawnym art. 34 ust. 1, w obecnym stanie prawnym zmodyfikowano przesłankę wymaganego okresu pracy górniczej i równorzędnej przez ograniczenie w art. 50c (w stosunku do dawnego art. 36) okresów kwalifikowanych jako praca górnicza lub równorzędna z pracą górniczą oraz wydłużono z 5 do 10 lat minimalny okres pracy górniczej z art. 50c ust. 1. Zachowano natomiast wynikające z dawnego art. 49 wymaganie nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego, z modyfikacją polegającą na złożeniu wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa i rozszerzeniem tej przesłanki na wszystkich ubezpieczonych. Jednocześnie odstąpiono od wynikającego z dawnego art. 49 obowiązku spełnienia przez osoby urodzone po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r. wszystkich warunków nabycia prawa do emerytury do określonej daty oraz obowiązku rozwiązania stosunku pracy. Od czasu wejścia w życie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników z dnia 16 maja 1957 r. po raz pierwszy w stażu uprawniającym do emerytury górniczej z obniżonego wieku nie uwzględniono okresów zaliczalnych do pracy górniczej.

Co prawda w myśl art. 50b ustawy emerytalnej, przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej uwzględnia się okresy pracy górniczej i równorzędnej, które jednocześnie są okresami składkowymi oraz nieskładkowymi, jednakże art. 50a tej ustawy łączy prawo do emerytury górniczej nie z okresami składkowymi i nieskładkowymi jako takimi, lecz z pracą górniczą i równorzędną, zdefiniowaną w art. 50c. Wyklucza to możliwość zaliczenia do wymaganego okresu pracy uprawniającego do emerytury górniczej, innych okresów niż wymienione w tym

ostatnim przepisie, nawet jeżeli są to okresy składkowe lub nieskładkowe. Definicje „pracy górniczej” i „pracy równorzędnej z pracą górniczą”, wynikające z uprzedniego art. 36 ust. 1 i 3 oraz aktualnego art. 50c ust. 1 i 2, zawierają wykaz prac określonych rodzajowo (w niektórych przypadkach z zastrzeżeniem dodatkowego warunku). Wskazują więc one wyłącznie na charakter pracy i tylko z tego punktu widzenia kwalifikują ją do „okresów pracy górniczej” i „okresów równorzędnych z pracą górniczą” w rozumieniu art. 50b. Użycie przez ustawodawcę w art. 50b ustawy - w odniesieniu do okresów pracy górniczej i okresów pracy równorzędnej z pracą górniczą - określenia „będące okresami składkowymi lub nieskładkowymi w rozumieniu ustawy”, może zatem budzić wątpliwości w sytuacji, kiedy wymienione okresy mogą być wyłącznie okresami składkowymi. Identyczne sformułowanie zawarte było w art. 38 i w jego przypadku okres nieskładkowy odnosił się do okresów zaliczalnych do pracy górniczej w nim wymienionych (art. 7 pkt 1-7, 9 i 12). Wobec skreślenia dawnego art. 38 ustawy emerytalnej i braku jego odpowiednika w przepisach Rozdziału 3a Działu II ustawy, nie ma obecnie możliwości uwzględnienia w wymaganym stażu pracy uprawniającym do emerytury górniczej tzw. okresów zaliczalnych do pracy górniczej, jakimi były wymienione w art. 38 okresy składkowe z art. 6 ust. 1 pkt 4-8, ust. 2 pkt 2, 3 i 5-8 oraz okresy nieskładkowe z art. 7 pkt 1-7, 9 i 12. Do tych zaś okresów zaliczalnych do pracy górniczej odnosiło się zawarte w dawnym art. 35 ustawy pojęcie okresów nieskładkowych. W konsekwencji, także przypadające od 15 listopada 1991 r. okresy pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconego na podstawie przepisów Kodeksu pracy, zasiłków z ubezpieczenia społecznego: chorobowego lub opiekuńczego oraz świadczenia rehabilitacyjnego, które uprzednio stanowiły okresy zaliczalne do pracy górniczej, z których aktualnie ustawodawca zrezygnował, tak jak i z innych okresów zaliczalnych (np. czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim, działalności kombatanckiej, służby w policji, nauki w szkole wyższej) nie wchodzi do stażu pracy uprawniającego do emerytury górniczej z art. 50a ustawy emerytalnej. Odmierna interpretacja zmian dokonanych ustawą nowelizującą prowadziłaby do wniosku, że w ich rezultacie doszło do złagodzenia wymagań nabywania prawa do emerytury górniczej z obniżonego wieku. O ile bowiem w dawnym stanie prawnym

zestawienie przepisów art. 34, art. 35 i art. 38 ustawy emerytalnej upoważniało do postawienia tezy, że w wymaganym do nabycia prawa do tej emerytury stażu pracy uwzględnia się jedynie wymienione w art. 35 tej ustawy okresy nieskładkowe będące zarazem okresami zaliczalnymi do pracy górniczej w rozumieniu art. 38, o tyle wobec zachowania w obecnym art. 50b ustawy - wzorem jego poprzednika w postaci art. 35 - pojęcia okresów nieskładkowych, przy jednoczesnym braku w Rozdziale 3a Działu II ustawy odpowiednika art. 38, do stażu pracy górniczej i równorzędnej z pracą górniczą w rozumieniu art. 50a zaliczać należałoby wszelkie (nie tylko wymienione w dawnym art. 38) okresy nieskładkowe, zwłaszcza przy niezamieszczeniu w art. 50b zastrzeżenia analogicznego do tego, jakie zawarte było w art. 38 (tj. zastrzeżenia, że przez zatrudnienie, o którym mowa w wymienionych w tym artykule przepisach art. 6 i art. 7 ustawy, uważa się pracę górniczą oraz pracę równorzędną z pracą górniczą określone w art. 36 ust. 1 lub ust. 3, wykonywane co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy). Taka wykładnia powołanych przepisów pozostaje w sprzeczności z ich literalnym brzmieniem oraz z wyrażoną w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej intencją ustawodawcy.

Istotnie, w piśmiennictwie podkreśla się, że w konsekwencji uchylecia art. 38 ustawy emerytalnej i braku jego odpowiednika w przepisach Rozdziału 3a Działu II ustawy, uwzględnieniu w stażu pracy górniczej i równorzędnej z pracą górniczą podlegają tylko te okresy nieskładkowe z art. 7 ustawy, o jakich mowa w art. 50e, a więc okresy niezdolności do pracy z tytułu wypadku przy pracy albo choroby zawodowej, za które wypłacone zostało wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy albo świadczenie rehabilitacyjne. Nie można jednak interpretować przepisów art. 50a w związku z art. 50b ustawy emerytalnej przez pryzmat jej art. 50e. Tak dawny art. 48 ustawy emerytalnej (oraz jego odpowiednik w postaci art. 10 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin) jak i obecny art. 50e tej ustawy statuuje bowiem własny, odrębny od art. 50a (i jego poprzednika w postaci art. 34) układ warunkujący nabycie uprawnień do emerytury górniczej, rezygnując z przesłanki wieku emerytalnego na rzecz dłuższego, bo 25-letniego stażu kwalifikowanej pracy górniczej (tj. wyłącznie „czystej” pracy górniczej i to jedynie tej wykonywanej pod ziemią, a w dodatku w pełnym - a nie w minimum połowie - wymiarze czasu pracy) i przy spełnieniu warunku nieprzystąpienia do otwartego

funduszu emerytalnego. Tak jak dawny art. 48 ust. 2 i 3 ustawy emerytalnej wprowadzał własne, odrębne od regulacji art. 34 w związku z art. 38 tej ustawy, okresy zaliczane do owej kwalifikowanej pracy górniczej, tak czyni to również obecny art. 50e ust. 2. Katalog owych okresów zaliczanych do pracy górniczej uprawniającej do emerytury górniczej bez względu na wiek uległ jednak ograniczeniu. Obecnie zaliczeniu podlegają w pierwszej kolejności okresy niezdolności do pracy z tytułu wypadku albo choroby zawodowej, za które wypłacono wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy albo świadczenie rehabilitacyjne (a zatem pominięto okresy niezdolności do pracy z tytułu wypadku w drodze do pracy lub z pracy oraz inne okresy niezdolności do pracy z powodu choroby lub odosobnienia w związku z chorobą zakaźną, za które wypłacono wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy w wymiarze do 35 dni w roku kalendarzowym). Nadto do stażu pracy górniczej uprawniającego do emerytury górniczej bez względu na wiek zalicza się okresy czasowego oddelegowania pracowników - członków drużyn ratowniczych kopalń i mechaników sprzętu ratowniczego tych drużyn oraz ratowników zawodowych w stacjach ratownictwa górniczego - wymienionych w art. 50c ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej - do zawodowego pogotowia ratowniczego w Centralnej Stacji Ratownictwa Górniczego S.A. w B., w KGHM Polska Miedź S.A. Oddział Jednostka Ratownictwa Górniczo-Hutniczego w L. lub w okręgowych stacjach ratownictwa górniczego. W przeciwieństwie do dawnego stanu prawnego, do wymaganego okresu pracy górniczej nie zalicza się okresu urlopu górniczego w wymiarze do 5 lat ani świadczenia górniczego w wymiarze do 3 lat. Tak jak dawniej, uwzględnienie w stażu pracy górniczej uprawniającym do emerytury okresów wymienionych w art. 50e ust. 2 ustawy uzależnione jest zaś od łącznego spełnienia dwóch przesłanek, a mianowicie okresy te muszą być bezpośrednio poprzedzone pracą górniczą wykonywaną pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy oraz muszą przypadać na czas trwania stosunku pracy.

W rezultacie, przedstawione odrębności przesłanek nabywania prawa do emerytur górniczych unormowanych przepisami art. 50a i art. 50e ustawy emerytalnej i samodzielność zawartych w przepisach dawnego art. 48 ust. 2 i 3 oraz obecnego art. 50e ust. 2 tej ustawy uregulowań dotyczących zaliczania wymienionych w tych przepisach okresów do wymaganego stażu kwalifikowanej

pracy górniczej, wykluczają prawidłowość dokonywania wykładni art. 50a w związku z art. 50b ustawy przez odniesienie do jej art. 50e ust. 2 pkt 1.

Podzielając powyższą argumentację i opartą na niej wykładnię, Sąd Najwyższy w obecnym składzie orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz odpowiednio stosowanego art. 108 § 2 k.p.c.